

УДК 378:37.07(043.3)

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО (ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПІВНІЧНІЙ ІРЛАНДІЇ

Муроμεць В.Г.

Інститут вищої освіти
Національної академії педагогічних наук України

У статті представлений досвід підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (PhD рівень) у закладах вищої освіти Північної Ірландії. Проаналізовані сучасні тенденції розвитку загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у контексті забезпечення якості докторської освіти. Представлено освітні кластери, які забезпечують індивідуалізацію навчального і дослідницького планів студентів PhD рівня у закладах вищої освіти Північної Ірландії.

Ключові слова: індивідуалізація, загальні компетентності, підготовка докторів філософії, компетентнісний підхід, європейський досвід, управлінська діяльність.

Постановка проблеми. Однією із європейських тенденцій у підготовці кадрів найвищої освітньої кваліфікації є упровадження циклу курсів з розвитку наскрізних/загальних (generic, transferable skills) компетентностей, що свідчить про універсальність підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Саме такі компетентності спрямовані на особистісну зорієнтованість освітнього процесу, посилення його інформатизації за рахунок просування і підтримки фундаментальних і прикладних докторських досліджень.

Аналіз наукових досліджень. Контент-аналіз зарубіжних докторських (PhD) програм для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти визначив системоутворювальну функцію вищої освіти у забезпеченні якості сталого людського розвитку відповідно до європейських вимог.

Аналіз європейських нормативно-правових документів, зокрема, European commission. Directorate-general for research and innovation (Directorate B – European Research Area Unit B.2 «Skills» Brussels, 27/06/2011 Report of Mapping Exercise on Doctoral Training in Europe «Towards a common approach» 27 June 2011); European University Association (EUA) – Council for Doctoral Education – Salzburg I and II Principles and Recommendations; Research Careers in Europe Landscape and Horizons», European Science Foundation 2010, засвідчує універсальність підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти відповідно до вимог європейських вимог, орієнтація на особистісну зорієнтованість освітнього процесу і посилення його інформатизації, визначає системоутворювальну функцію вищої освіти у забезпеченні якості сталого людського розвитку.

Мета статті полягає у аналізі освітніх кластерів, які забезпечують індивідуалізацію навчального і дослідницького планів студентів PhD рівня у закладах вищої освіти Північної Ірландії.

Виклад основної матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Метою підготовки кадрів найвищої освітньої кваліфікації у Республіці Ірландія є упровадження індивідуалізованого підходу до підвищення якості докторської підготовки, осно-

вним компонентом докторських (PhD) яких є підтримка і супровід новітніх знань за допомогою оригінальних досліджень.

Натомість розвиток національної системи вищої освіти на основі вимагає поступового запровадження європейських норм і освітніх стандартів до змісту вищої освіти. У той же час ми визначаємо, що підготовка здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти в Україні все більше має відповідати міжнародному ринку праці, а також має містити вибіркові дисципліни, які спрямовані на розвиток загальних компетентностей, отриманих здобувачем у циклі освітньої підготовки на PhD рівні.

У контексті нашого дослідження актуальності набуває обґрунтування сутнісного поняття «індивідуалізація» і «індивідуальність» більш детально.

У педагогічному словнику (за ред. М. Д. Ярмаченка) [1] зазначено наступне визначення: «індивідуальність – сукупність психічних властивостей, характерних рис і досвіду кожної особистості, що відрізняють її від інших індивідів; людина як носій індивідуальних властивостей, певних характерних ознак і рис; особистість» [1]. Під поняттям «індивідуалізація навчання» розуміється виділення одного індивіда за його характерними особливостями, урахування особливостей кожної одиниці при вивченні сукупності предметів чи явищ [1].

Зміст поняття «індивідуалізація процесу навчання» визначається як «організація освітнього процесу, при якій вибір способів, прийомів, темпу навчання враховує індивідуальні відмінності, рівень розвитку їх здібностей до навчання» [8].

Зокрема, врахування психологічних особливостей, типу мислення, вміння використовувати пошукові е-ресурси, аналізувати навчальний матеріал, осмислювати інформацію, якісно виконувати завдання: все це тенденція до індивідуалізації, що впливає на шляхи модернізації докторської освіти у Північній Ірландії.

Учений Posch P. у праці «Individualisierung – Ansätze und Erfahrungen» [12] схиляється до думки, що процес індивідуалізації навчання здійснюється відповідно до двох концепцій:

- 1) «згори-вниз» (Top-down Konzept);
- 2) «знизу-вгору» (Bottom-up Konzept).

Сутність цих концепцій полягає у тому, що вивчаються індивідуальні якості, рівень сприй-

няття і розуміння нового матеріалу у освітньому процесі та створюють умови для самореалізації особистості. Позитивною рисою концепції «знизу-вгору» вважається доступність використання інформаційних джерел у процесі підготовки та вільне консультування з супервізором чи з науковим керівником [12].

Програма формує вміння популяризувати наукові досягнення та вести викладацьку діяльність у ВНЗ.

Зазначимо, що у Рекомендаціях «Zalzburg Principles-2» (Зальцбург-II), прийнятому у 2010 р. представлено повний набір інструкцій з підготовки докторських дисертацій, які охоплюють характер докторської підготовки, його структури та умови для якісної підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у контексті реалізації управлінської діяльності. У зазначених рекомендаціях повністю визнається ключова роль університетів як акредитованих органів для отримання докторських (PhD) ступенів.

Наразі існує низка ключових зацікавлених сторін, які визначають та сприяють досягненню передового досвіду (best practice) у галузі підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Одним із таких ключових гравців (key actors) є Європейська асоціація університетів (EUA). Метою створення EUA є асоційоване членство, спрямоване на розробку, просування та удосконалення докторської підготовки та навчання у Європі.

На переконання М. Вінницького [2], у контексті реалізації підвищення рівня якості докторської підготовки слухним є імплементація досвіду Північної Ірландії у систему забезпечення якості докторської (PhD) підготовки України. Зокрема, саме орієнтація на навчання студентів дослідницьким та суміжним компетентностям тощо, через створення та акредитацію Центрів та Партнерств досконалості докторської підготовки. Основним завданням останніх і є підвищення стандартів докторської освіти на основі принципів високої якості, гнучкості, інституційної співпраці, міждисциплінарності [2, с. 29].

Вимоги до формування компетентностей докторантів у Північній Ірландії визначені у документі «Спільна Декларація науково-дослідних рад щодо вимог до формування компетентностей у студентів докторських програм» [9], що містить перелік основних загальних та універсальних компетентностей, які необхідно формувати у докторанта впродовж навчання на докторській програмі із залученням різних механізмів, незалежно від спеціалізації.

Як зазначається у документі «Report of Mapping Exercise on Doctoral Training in Europe «Towards a common approach» (27 June 2011) [4], загальний підхід може включати в себе рекомендації, що підготовка здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти повинна мати певну критичну масу.

Актуальності набуває включення до навчальних програми з розвитку загальних компетентностей (у контексті нашого дослідження це: soft skills та transferable skills); поважати принципи Статуту та Кодексу закладу вищої освіти, здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти мають досліджувати міждисциплінарні кордони,

мають бути заохоченими проводити дослідження у приватних/державних сектори зайнятості.

Принципово важливим для нас є дослідження розвитку саме загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у контексті забезпечення якості вищої освіти у Республіці Ірландія.

Освітньо-наукова програма докторської підготовки у Республіці Ірландія складається з двох циклів – загальної і професійної підготовки. Цикл загальної підготовки забезпечує можливість індивідуалізації навчального та дослідницького планів аспіранта за допомогою вибірових дисциплін.

Цикл професійної підготовки складається з нормативних і вибірових дисциплін. До вибірового блоку: «Актуальні проблеми сучасної науки» (серія модулів, які формуються з програм міжнародного наукового обміну, наукових конференцій, літніх шкіл), «Відкриті інновації та креативне мислення», «Соціальна відповідальність», «Критичне мислення», «Індивідуальне лідерство», «Нетворкінг», «Самоменеджмент», «Академічне письмо».

Аналіз зарубіжних докторських (PhD) програм для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти [4]: блок загальних компетентностей (soft skills and transferable skills) засвідчує, що в *Університетському коледжі Корк (Республіка Ірландія) (University College Cork)* пропонуються наступні освітні кластери:

- семінари із розвитку загальних компетентностей (transferable skills), які спрямовані на розширення навичок та/або підвищення обізнаності або удосконалення вже набутих навичок, отримані здобувачем під час навчання.

- навички, які відповідають таким критеріям: відповідність змісту одного з наступних чотирьох кластерів (полів компетенцій): комунікативні навички; дослідження на засадах лідерства; лідерство та особиста ефективність; управління кар'єрою.

Цікавим є досвід *Університетського коледжу Дубліна (University College Dublin)* для українських закладів вищої освіти, адже тут здобувачам третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти пропонується широкий спектр модулів для розробки загальних компетентностей (soft skills and transferable skills) для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти: починаючи від індукції наукових досліджень, а також основи планування кар'єри та комерціалізації власних досліджень. Особливу увагу приділено розвитку комунікативних навичок та модулям удосконалення наукового письма (academic writing).

Наукова (дослідницька) програма на рівні докторських (PhD) програмі формує здатність аспіранта до наукового аналізу сучасних соціально-економічних явищ, самостійного опанування передових концептуальних, методологічних та прикладних знань, напрацьованих світовою економічною наукою і практикою, уміння виконувати оригінальні соціально-економічні дослідження, які сприяють вирішенню актуальних практичних проблем, розробляти та реалізувати науково-дослідні проекти у галузі економіки, зокрема у формі інновацій, уміння ясно та ефективно представляти отримані дослідницькі результати, як у вигляді наукових публікацій, так

і в процесі їхньої практичної апробації. Програма виконується у співробітництві з провідними зарубіжними науковими та владними інституціями, бізнесовими структурами, недержавними аналітичними центрами.

Отже, докторська ступінь у Республіці Ірландія готує кандидатів у наукові фахівці у закладах вищої освіти або інших установах (державний сектор, бізнес, адміністрування) та дозволяє їм брати участь у різноманітних висококваліфікованих навчальних закладах, мати рівні відповідальності та функції.

Таким чином можна стверджувати, що у моделях докторських (PhD) програм Республіки Ірландія для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти визнано надзвичайно велику системоутворювальну роль вищезазначених загальних компетентностей незважаючи на дискусійний характер їх переліку. Однак розробка ефективних методів і технологій, які забезпечуватимуть розвиток загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти залишається недостатньо дослідженою у закладах вищої освіти в Україні.

Тож дальшим питанням для розв'язання цього завдання вважаємо за необхідне розроблення профілю (рамки компетенцій) здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти вищої освіти на основі парадигми розподіленого лідерства.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином можна стверджувати, що в європейських документах в сфері вищої освіти визнано надзвичайно велику системоутворюючу роль вищезгаданих загальних компетенцій незважаючи на дискусійний характер їх переліку. Однак розробка ефективних методів і технологій, що забезпечують розвиток загальних компетенцій здобувачів третього (науково-освітнього) рівня вищої освіти залишається недостатньо дослідженою. У контексті розробки ефективних методів розвитку загальних компетенцій претендентів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти актуальним залишаються питання по супроводу досвідчених супервізорів і вибірковими курсами з розвитку загальних компетентностей у здобувачів третього (науково-освітнього) рівня вищої освіти.

Список літератури:

1. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченко. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
2. Становлення третього циклу освіти в Україні: Дослідницькі університети. Матеріали семінару «Розробка науково-освітніх принципів та нормативно-правових засад впровадження докторських програм в Україні» [В. П. Моренець, М. І. Винницький, Л. І. Кострова, Ю. І. Матвеева, М. О. Белешко]; наук. ред. В. П. Моренець; упоряд. Л. І. Кострова. – К.: Університетське видавництво «Пульсари», 2009. – 123 с.
3. Barnard A. Professional doctorates in the social sciences / A. Barnard // Work Based Learning e-Journal – 2011. – Vol. 2(1). – P. 259–275.
4. Code of practice for the assurance of academic quality and standards in higher education. Collaborative provision and flexible and distributed learning (including e-learning) [Electronic resource]. – The Quality Assurance Agency for Higher Education, amplified version October 2010. – Mode of access: http://www.bbk.ac.uk/linkinglondon/resources/apel-credit-resources/pub_Nov2010_QAA_COP_section_2_HE_guidance.pdf
5. The Complete University Guide. Colleges and Universities in Ireland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.thecompleteuniversityguide.co.uk/league-tables/rankings?s=Social+Work – Загол. з екрану. – Мова англ.
6. Doctoral Programmes in Europe, BFUG Report, European University Association, 2010.
7. Jan Petter Myklebust, Rune Nilssen, Analysis of Policies of Doctoral Education Reform in Europe, Doctoral programs in Europe and Ukraine: International Conference Proceedings (2007).
8. Huttmacher Walo. Key competencies for Europe: Report of the Symposium Berne, Switzerland, 27–30 March 1996 / Council for Cultural Co-operation (CDCC) // Secondary Education for Europe Strasburg. – 1997. – P. 11.
9. The development of national qualification frameworks in Europe. – Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2009. – 116 p.
10. Schulz B. The importance of soft skills: Education beyond academic knowledge [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL <http://hdl.handle.net/10628/39> <http://www.keytrain.com/softskills.asp>
11. Quality Assurance Agency (QAA), British Council, портала Newroutephd, Park, С. «New Variant PhD: The changing nature of the doctorate in the UK», Journal of Higher Education Policy and Management, Vol. 27, No. 2, July 2005, pp. 189–207.
12. Posch P. Individualisierung – Ansätze und Erfahrungen [Elektronische Quelle] / P. Posch. – 2009. – 18 s. – Zugang: http://ius.uniklu.ac.at/publikationen/wiss_beitraege/dateien/Posch_Individualisierung.pdf
13. Tuning Educational Structures in Europe. – URL http://www.europa.eu.int/comm/education/policies/educ/tuning/tuning_en.html, 25.10.2005 p.
14. Salzburg Principles. – URL: <http://www.eua.be/cde/about-euacde/euas-work-on-doctoral-ducation.aspx>

Муромец В.Г.

Институт высшего образования
Национальной академии педагогических наук Украины

ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ РАЗВИТИЯ ОБЩИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СОИСКАТЕЛЕЙ ТРЕТЬЕГО (ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-НАУЧНОГО) УРОВНЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В СЕВЕРНОЙ ИРЛАНДИИ

Аннотация

В статье представлен опыт подготовки соискателей третьего (образовательно-научного) уровня высшего образования (PhD уровень) в учреждениях высшего образования Северной Ирландии. Проанализированы современные тенденции развития общих компетенций соискателей третьего (образовательно-научного) уровня высшего образования в контексте обеспечения качества докторской образования. Представлены образовательные кластеры, которые обеспечивают индивидуализацию учебного и исследовательского планов студентов PhD уровня.

Ключевые слова: индивидуализация, общие компетентности, подготовка докторов философии, компетентностный подход, европейский опыт, управленческая деятельность.

Muromets V.H.

Institute of Higher Education
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

INDIVIDUALIZING FOR THE DEVELOPMENT OF GENERIC COMPETENCIES OF THE PHD STUDENTS OF HIGHER EDUCATION IN NORTHERN IRELAND

Summary

The article presents the experience of preparation of applicants for the third (educational-scientific) level of higher education (PhD level) in the institutions of higher education in Northern Ireland. The modern tendencies of development of general competencies of the applicants of the third (educational-scientific) level of higher education in the context of ensuring the quality of doctoral education are analyzed. Educational clusters are provided that provide individualization of PhD level students' academic and research plans.

Keywords: individualization, general competences, preparation of doctors of philosophy, competence approach, European experience, management activity.